

7. Корнус А.О. Ландшафтно-природоохоронне вивчення долини середнього Хоролу. *Вісн. Харк. ун-ту*. 2004. №620. С. 68-71.
8. Корнус А.О. Особливості ландшафтної структури ключової ділянки в басейні середнього Хоролу. *Фізична географія та геоморфологія*. 2005. Т.49. С.151-157.
9. Мовчан В.В., Корнус А. О. Дослідження лісових ландшафтів на ключових ділянках у долині р. Хорол. *Екологія і раціональне природокористування* : Збірник наукових праць. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. С. 66-71.
10. На Полтавщині з'явилися нові пам'ятки природи місцевого значення [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kolo.news/category/suspilstvo/15445>
11. Смоляр Н.О. До питання підвищення статусу деяких об'єктів у межах РЛП «Гадяцький» / Н.О. Смоляр, О.Р. Ханнанова // Біорізноманіття України в світлі ноосферної концепції академіка В.І. Вернадського : Мат-ли всеукр. наук. практ. конф. Полтава: Астроя, 2014. С. 127-129.
12. Смоляр Н.О. Концепція розвитку територіальної структури регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» (Україна) / Н.О. Смоляр, О.Р. Ханнанова *Біологія та екологія*. 2016. Т.2, №1. С. 38-46.

ПРО ПРИРОДООХОРОННУ ЦІННІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗШИРЕННЯ ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «УРОЧИЩЕ ДОВЖИК»

Вертель В.В.^{1,2}, Корнус А.О.^{2,3}, Вертель Г.І.⁴

¹ Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді
Сумської міської ради

² Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

³ Сумський державний університет

⁴ Природний заповідник «Михайлівська цілина»

Площа природоохоронних територій Охтирського району Сумської області становить 23972,370 га, що складає 7,4 % від загальної його площі [4]. Такий низький «показник заповідності» для адміністративно-територіальної одиниці не можна вважати задовільним [2]. Державний курс на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС ставлять за мету збільшення площ природно-заповідних територій України [9]. Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [7] та «Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 № 695 [5], передбачено збільшення та розширення площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Тож із метою збереження тенденції до зростання в області для досягнення показника заповідності 15%, для збереження території, що розташована неподалік с. Білка Охтирського району Сумської області,

пропонується розгляд питання щодо розширення ландшафтного заказника місцевого значення «Урочище Довжик» (далі – Заказник).

Заказник оголошено відповідно до рішення Сумської обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 «Про зміни в мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області» на площі 25,7 га. Він розташований на південно-західній околиці с. Білка на землях Білківського старостинського округу Тростянецької міської територіальної громади Охтирського району Сумської області (географічні координати центральної ділянки: широта – 50°30'43.91"N, довгота – 34°52'49.39"E).

Територія Заказника відповідно до фізико-географічного районування територія місця зростання дерева знаходиться в межах Сумської схилово-височинної області Середньоросійської лісостепової провінції Лісостепової зони Східноєвропейської рівнини. Відповідно до геоботанічного районування об'єкт знаходиться в межах Сумського округу Середньоруської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області [1]. Відповідно до зоогеографічного районування об'єкт знаходиться в межах Лівобережної підділянки ділянки Східно-Європейського листяного лісу та лісостепу, району мішаного, листяного лісу та лісостепу Східно-Європейського округу Європейсько-Західно-Сибірської провінції Бореальної Європейсько-Сибірської підобласті Палеоарктичної області [10]. За схемою фізико-географічного районування Сумського Придніпров'я вона входить до складу Псельско-Ворсклинського міжрічкового позальодовикового (перегляціального) району Глуховско-Сумського округу Средньоруської підвищеної лісостепової провінції зони лісостепу [3].

Заказник являє собою балковий комплекс, що розчленовує правобережний схил долини р. Боромля. Крутизна схилів у різних ділянках варіює від 15 до 45°. Названий балковий комплекс репрезентує типовий ландшафтну систему, характерну для Кризько-Псельсько-Сироватського (Хотінсько-Краснопільського) підвищеного древньолісостепового позальодовикового району, який характеризується сильним яружно-балочним розчленуванням. Варто відзначити, що під охорону пропонується взяти фрагмент прирічкового схилового типу ландшафтної місцевості, – подібні ландшафтні одиниці у Сумській області охороняються недостатньо повно.

Об'єкт ПЗФ охоплює фрагмент території зі значною ландшафтною цінністю: потужна залісна балка з численними відвершками, довжиною до 1 км, глибина ерозійного розчленування (амплітуда відносних висот 50-60 м), різна глибина залягання рівня підземних вод, – призвели до формування тут як типових, так і унікальних ландшафтних фацій та їх комплексів (простих і складних урочищ). Таке поєднання фацій є надзвичайно цінним у

ландшафтному відношенні, адже передає особливості ландшафтоформування у різних умовах, й створює повний ландшафтний ряд, від елювіальних (вододільних) фацій до субаквальних (що виникають у місцях із близьким розташування підземних вод) та супераквальних (підводних), які сформувалися в межах водойми, існуючої в гирлі балки. Ця комплексність суттєво посилює наукову ландшафтно-природоохоронну значимість природоохоронного об'єкта.

Названі вище особливості зумовили формування на даній території значного ландшафтного різноманіття. Воно охоплює широкий спектр існуючих тут природних комплексів, від байрачних широколистяних лісів з дуба, тополі сріблястої, липи, кленів гостролистого і татарського, груші, ясена, в'яза, осики і береста до перезволожених осоково-очеретяних луків і прибережно-водної рослинності.

Варто відзначити, що інколи названі вище ліси вкривають прилеглі прибалкові ділянки плато, відтак їх також доцільно включити до Заказника. Земельні ділянки, що пропонуються включити до складу Заказника мають наступні кадастрові номери: 5925080400:00:002:2406, 5925080400:00:002:2407, 5925080400:00:002:2414, 5925080400:00:002:2415, 5925080400:00:002:2413, 5925080400:00:002:2405, 5925080400:00:002:2404.

За даними публічної кадастрової карти України зазначені земельні ділянки знаходяться у постійному користуванні Дочірнього підприємства «Тростянецький агролісгосп» Обласного комунального арголісгосподарського підприємства «Сумиоблагроліс» (цільове призначення: для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг), окрім земельної ділянка без кадастрового номеру, орієнтовною площею – 102,6907 га. Включення до складу Заказника зазначених земельних ділянок дасть змогу збільшити природоохоронний об'єкт на близько 173 га.

Так само доцільним є реконструкція (відновлення) греблі ставка у гирловій частині балки. Це посилить як ландшафтну атрактивність, так і рекреаційні можливості території, особливо у поєднанні іншим з гідрогеологічним елементом, розташованим у центральній ділянці головної балки, – самовитічним джерелом води доброї питної якості. Назване джерело оформлене шахтним колодязем. Тип каптажу – кругла шахта. Дебіт джерела складає 10 л/хв. Територія довкола джерела має привабливий, естетичний вигляд й уже використовується населенням з рекреаційною метою. Періодично в пошуках їжі територію об'єкту відвідують куріпка сіра (*Perdix perdix* L.), заєць-русак (*Lepus europaeus* Pall.), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes* L.), козуля європейська (*Capreolus capreolus* L.). Тварини мають охоронний статус Міжнародного союзу охорони природи рівня LC.

Територія, відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [7], може використовуватися у природоохоронних, науково-дослідних, рекреаційних та освітніх цілях. розширення природоохоронного об'єкта покращить кількісні та якісні показники природно-заповідного фонду Охтирщини зокрема та Сумської області загалом. Створення об'єкта враховує затверджену та чинну регіональну програму – «Програму охорони навколишнього природного середовища Сумської області на 2019-2021 роки», затвердженою рішенням Сумської обласної ради від 22.02.2019 [6].

Отже, зазначена територія репрезентує типовий для регіону прирічковий схилувий балковий ландшафтний комплекс, у якому органічно поєднуються широколистяно-лісові, лучно-болотні та лучно-степові елементи, що відбиває ландшафтне різноманіття краю, має важливе природоохоронне, наукове та рекреаційне значення. Балковий комплекс відносно добре збережений, його ландшафтні умови є осередком існування значної кількості різноманітних рослин та тварин.

Розширення Заказника має велике значення для збереження ландшафтного різноманіття на рівні фацій та урочищ, а також біорізноманіття на різних рівнях організації (видовому, популяційному, фітоценотичному, екосистемному). Розширення об'єкта ПЗФ має важливе водоохоронне значення й позитивно відіб'ється як на окремих невеликих гідрогеологічних об'єктах (джерела), так і гідрологічному режимі р. Боромля. Крім того, воно має велике значення для збереження прирічкових схилувих ландшафтів, що є типовими для Лісостепової частини Сумської області зокрема та Лівобережжя України загалом.

Розширення Заказника дозволить зберегти цінні природні ландшафти, що сприятиме не тільки захисту рослинності, й охороні поверхневих та підземних вод, здійснювати комплексну охорону ландшафтів дозволить покращити рекреаційні характеристики місцевості. Збереження даної території необхідне також для недопущення ерозії ґрунту на прибалкових схилах та охорони земельних ресурсів Охтирського району.

Список використаних джерел:

1. Геоботанічне районування Української РСР / Т.Л. Андрієнко та ін. Київ : Наукова думка, 1977. 302 с.
2. Максименко Н. В., Федяй В. А., Добронос П. А. Просторово-часова оцінка формування природно-заповідного фонду Сумської області. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. Харків, 2020. Вип. 34. С. 12–132.
3. Нешатаев Б. Н., Корнус А. А., Шульга В. П. Региональные природно-территориальные комплексы Сумского Приднепровья. *Наукові записки СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Екологія і раціональне природокористування*. Суми, 2005. С. 10–31.

4. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / Р.В. Бойченко та ін. Київ: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 05 сер. 2020 № 695. URL: <https://cutt.ly/uvRLusU> (дата звернення: 20.08.2021).
6. Програма охорони навколишнього природного середовища Сумської області на 2019-2021 роки: рішення сесії Сумської обласної ради від 22.02.2019. URL: <https://cutt.ly/5cisXaC> (дата звернення 20.08.2021).
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лют. 2019 № 2697-VIII. URL: <https://cutt.ly/7vRLkv7> (дата звернення: 20.08.2021).
8. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 06 чер. 1992 № 2456-XII. URL: <https://cutt.ly/4vRLbE5> (дата звернення: 20.08.2021).
9. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вер. 2014 № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення 20.08.2021).
10. Щербак Н. Н. Зоогеографическое деление Украинской ССР. *Вестник зоологии*. Київ, 1988. № 3. С. 22-31.

ПРИРОДНІ УМОВИ БАСЕЙНУ РІЧКИ ВОРСКЛИ У МЕЖАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Данильченко О.С., Туркіна Ю.В.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Постановка проблеми. Встановлення умов формування стоку річки важливе питання, оскільки це дозволить встановити причини сучасного стану водотоку. Формування стоку – це складний природний процес, що відбувається під впливом різноманітних чинників. Це, насамперед, природні умови: геолого-геоморфологічна будова басейну річки, гідрогеологічні умови, кліматичні, властивості ґрунтів, рослинний покрив, наявність озер та боліт на водозборі. Тому аналіз природних умов басейну річки першочергове завдання при дослідженні сучасного стану річки і річка Ворскла не є виключенням.

Формулювання мети дослідження. Мета роботи – проаналізувати природні умови басейну річки Ворскли у межах Сумської області. Об'єкт дослідження – річка Ворскла у межах регіону, а предмет дослідження – природні умови басейну річки.

Виклад основного матеріалу. Річка Ворскла є однією з найбільших лівих приток Дніпра, початок річка бере у Росії – 5 км на північ від м. Яковлево Белгородської області, а впадає в Дніпро (Кам'янське водосховище) біля села Світогорське Полтавської області. Загальна довжина річки 464 км, у межах Сумської області 122 км, площа водозбору річки 14700 км², в межах області